

TÜRKİYE KÖRFEZ ÜLKELERİ STRATEJİK DİYALOG PROGRAMI

"Karşılıklı Bağımlılık ve Güven İnşası"
(Türkiye ve Suudi Arabistan
Bahreyn - Katar - Kuveyt - BAE - Umman)

STRATEJİK VİZYON BELGESİ

TÜRKİYE - KÖRFEZ ÜLKELERİ STRATEJİK DİYALOG PROGRAMI

“Karşılıklı Bağımlılık ve Güven İnşası”

(Türkiye ve Suudi Arabistan-Bahreyn-Katar-Kuweyt-BAE- Umman)

Siyasi tarih ve uluslararası ilişkilerin son üç yüz yıllık uzun öyküsü bize, insanı merkeze konumlandıran fakat en üstün değer olarak gözetmeyen hiçbir siyasi, idari, iktisadi yapının; **“meşru hukuk”** ve **“adalet”**e bağlı olmayan hiçbir kurumsal stratejinin nihai olarak hiçbir topluma **“huzur”, “istikrar”** ve dolayısıyla **“refah”** getirmediğini son derece trajik bir biçimde öğretmiştir.

Huzur ve ilişkiindeki anlam dünyasının, gerek bireysel gerek toplumsal düzeyde, en temel ön koşulu **“emniyet duygusu”**dur. Hiçbir insan, aile ve toplum emniyet duygusundan yoksun olarak **“insan onuru”**na yakışır bir hayat sürdüremez. Psikososyal, sosyoekonomik ve sosyopolitik bir kavramsal ve olgusal temele dayanan emniyet duygusu; tüm bireysel, toplumsal ve hatta uluslararası diplomatik, ekonomik ve lojistik ilişkilerin en esaslı teminatıdır.

Güncel dilde **“güven”** sözcüğüyle ifade edilen ve tam anlamıyla yalnızca birbirine itimadı olan insanlar ve toplumlar arasında var olabileceği açık olan emniyet duygusu ile daha teknik ve lojistik bir kavramsallaştırma olan **“güvenlik arayışı”** arasında ters orantılı ve paradoksal bir ilişki söz konusudur. Emniyet duygusuyla aynı vicdani itkidenden kaynaklanan **“saygı”** ise güven temelli **“bağımlılık”** ilişkilerinin sürdürülebilirliğinin anahtar kavramıdır. Zira bireysel ilişkilerde olduğu gibi toplumsal ve toplumlararası ilişkilerde de tarafların öz kimliklerine saygı, gerek bir ahlak ilkesi gerekse kamu diplomasisi ve siyasal iletişim aracı olarak inşa edici ve onarıcı bir nitelik taşımaktadır.

“Ortak ideale mensubiyet”; toplumlararası bağımlılık ilişkisini, karşılıklı çıkar ilişkisine dayalı taktiksel veya konjonktürel bir dış politika tercihi olmaktan çıkarıp asli bir kimliksel ve stratejik sorumluluğa dönüştürür. **“Karşılıklı bağımlılık”** içindeki veya **“stratejik diyalog”** hâlindeki toplumlar, özellikle ve öncelikle kendi aralarında güvene dayalı ilişkilerin timsali olması gereken Müslüman toplumlar, **“küreselleşme olgusu ve ilişkiindeki iktisadi, siyasi ve askerî tahakküm”**e karşı **“ortak vizyon”** ile uluslararası müzakereye katılmak ve söz konusu bağımlılık tanımına uygun bir **“ilişkiler ağı”** kurmakla yükümlüdür. **“Güven bunalımı”** sebebiyle **“ilişkilerin güvenliği”**nin bile karşılıklı güvenlik stratejilerinin öncelikli bir gündem maddesi hâline geldiği bir süreçte; toplumdan çevreye, sağlıktan tarıma pek çok alan ve sektörde yeni tanımları oluşan **“güvenlik”** kavramının hem konu hem aktör düzeyinde çok boyutlu bir niteliğe sahip olduğu açıktır.

Başta ABD güdümlü NATO, Avrupa Birliği ve AGİT olmak üzere uluslararası ve bölgesel birliklerin çözüm yerine yeni sorunlara yol açan **“güvenlik politikaları”**; BM'nin çatışma bölgelerindeki sonuçsuz **çözümleri(!)**; ŞİÖ ve CICA gibi uluslararası örgütlerin **“alternatif çözüm”** olmak yerine ilk örneklerine evrilme eğilimleri; teknolojik gelişmelerin ve küresel sistemin ekonomik değişkenlerinin gölgesinde aktörler arasındaki güç dengesinin dönüşüm geçirdiği bir süreçte gerçekleşen **“hibrid savaşlar”**, ortak ideale mensup devletlerarası kuşatıcı üst-birlik ve ilgili bölgesel alt-birliklerin önemini ve güvenlik tartışmalarındaki ağırlığını artırmaktadır.

Küresel düzeyde güvenliğin tek bir aktör tarafından sağlanamayacak kadar çok boyutlu ve karmaşık oluşuna bağlı olarak önem kazanan ve küresel güvenlik tehditlerine karşı dayanışma olarak algılanan “**kolektif güvenlik**” gereksiniminin yanı sıra her düzey ve alandan aktörün ortak oyu ve vizyonuna bağlı bir uluslar-üstü mekanizma bulunmayışı bölgesel güvenlik perspektiflerinin ön plana çıkarılmasını zorunlu hâle getirmiştir. Bu durum istikrarsızlığa bağlı olarak ilişkilerin son derece kırılgan olduğu Orta Doğu’da daha da belirgindir.

Güçlü tarihsel ve kültürel arka plana rağmen stratejik nitelikli diyalogun henüz gelişmekte olduğu Türkiye - Orta Doğu veya daha dar kapsamda Türkiye - Körfez Ülkeleri ilişkilerinin bu kırılgan eksen dışında tutulması mümkün değildir.

Osmanlı döneminden sonra Türkiye’nin; tarihsel coğrafyasının en önemli parçası olan bu bölge ile hatta Kuzey Afrika’yı da kapsayan daha geniş bir havza ile ilişkileri, ne yazık ki, uluslararası politik dengelerin etkisiyle 2000’li yıllara kadar geciktirilmiş; bölge halklarının ortak tarihine yakışır nitelikte “güven temelli diplomatik ilişkileri besleyecek köklü toplumsal bağlar” kurulması için gerekli karşılıklı çaba gösterilmemiştir. Türkiye ile **Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn, Katar, Kuveyt, Suudi Arabistan ve Umman**’dan oluşan **Körfez Ülkeleri** arasındaki ilişkilerin durumu da farklı değildir.

Türkiye - Körfez Ülkeleri arasında 1980’li ve 90’lı yıllarda bazı yüzeysel adımlar atılmış olmakla birlikte; asıl mesafe uluslararası konjonktüre ve Türkiye’nin dış politika çizgisindeki değişikliklere bağlı olarak 2000’li yıllarda ve **Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn, Suudi Arabistan, Umman, Katar ve Kuveyt**’ten oluşan **Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi (KİK)** çerçevesinde kaydedilmiştir. Ayrıca Türkiye’nin Afrika Eylem Planı (1998) ile en azından eş zamanlı olarak; 1981’de kurulan ve hayati öneme sahip bir jeopolitik alanı temsil eden **KİK** ile Türkiye arasında “kapsamlı stratejik işbirliğini hedefleyen” bir “Körfez Eylem Planı”nın neden devreye sokulmadığını sorgulamak gerekebilir.

KİK ülkeleri nezdinde, Bölge dışından, **ABD** ve **AB**’nin yanı sıra, **Stratejik Ortak Statüsü (2008)** ile üst düzey düzenli kurumsal diyalogun benimsendiği ilk ülke olarak **Türkiye**’nin Bölge ülkeleri ile özellikle ticari ilişkileri giderek gelişmiş; taraflar arasındaki ticaret hacmi bu süreçte katlanarak artmıştır. Her iki taraf açısından son derece olumlu sonuçlar doğuran bu gelişmelerde, diğer faktörlerin yanı sıra güven temelli stratejik diyalog arayışının önemli payı vardır.

Türkiye - Körfez Ülkeleri ilişkilerinin; başta **KİK - Türkiye** ilişkilerini **Mutabakat Anlaşması (2005)** çerçevesinde pekiştiren **Yüksek Düzeyli Stratejik Diyalog Toplantıları** olmak üzere; bankacılık, finans, enerji ve inşaat sektörünün ön plana çıktığı **Türk - Arap İşbirliği Forumu (TAF)** gibi etkinliklerin ve **Arap Ligi (AL)** gibi çok taraflı bölgesel işbirliği platformlarının gündemlerini de dikkate alan bir uyum ve dayanışma zemininde geliştirilmesi daha isabetli kararlar açısından önem taşımaktadır.

Tüm üyelerinin ortak eğilimi olmamakla birlikte para birliği ve nihai olarak siyasi birlik gibi kurumsal hedefleri olan **KİK**’in, “ekonomik katma değer”i önceleyen işbirliklerine daha fazla önem verdiği bilinmektedir. Bu kapsamda enerji, ulaştırma, sağlık, eğitim, kültür ve turizm gibi temel yatırım sektörlerinde **Türkiye - KİK Ortak Eylem Planı (2011-2012)** benzeri planların, özellikle üçüncü ülkelerde, katma değer yaklaşımı da dikkate alınarak sürdürülmesi önemlidir.

Başta ABD'nin Irak işgali (2003) olmak üzere, Libya, Mısır ve Tunus rejimlerinde yaşanan değişiklikler ve hem Orta Doğu hem Kuzey Afrika'da uzun vadeli sonuçları olacak yeni sorunların ortaya çıkmasına yol açan ve giderek belirginleşen sektör bölünmelere bağlı ittifak ilişkilerinin oluşturduğu tahribat tecrübesi öncülüğünde; genel olarak Türkiye - Körfez Ülkeleri ilişkileri ve spesifik olarak Irak ve Yemen'in de katılma eğilimi gösterdiği KİK ile Türkiye ilişkilerinin güçlenmesi tüm söz konusu coğrafyanın güvenliğine olumlu katkı sağlayacaktır.

Avrupa Birliği gibi ilk örneklerinde de belli ölçüde gözlemlendiği gibi KİK ülkelerinin ve genel olarak Körfez Ülkelerinin özellikle iç-politik tercihlerine bağlı dış politika öncelikleri, Bölge ülkeleri arasında güven temelli ilişkileri sürdürülebilir kılabilecek ortak bir siyasi ve askerî vizyon oluşumunu engellemektedir. Bununla birlikte Türkiye - Körfez ilişkilerinin bölgedeki Suriye ve Irak gibi diğer ülkelere oranla yüksek istikrar ve refah seviyesi kendilerine; Bölge ve çevre ülkelerle stratejik diyalog ve karşılıklı güven temelli bağımlılık ilişkisinin derinleştirilmesinde önemli sorumluluk yüklemektedir.

"Türkiye - KİK Yüksek Düzeyli Stratejik Diyalog" toplantılarının sonuçları ve Türkiye - Körfez Ülkeleri işbirliği faaliyetlerinin yaklaşık son on yıllık bilançosuna istinaden; her alanda olduğu gibi ekonomi alanında da henüz işbirliği konusu edilmemiş büyük bir potansiyel barındıran ilişkilerin ileri bir aşamaya taşınmasına ilişkin, özellikle iş dünyasında, güçlü bir beklenti söz konusudur. Bu beklentiye karşılayacak muhtemel Serbest Ticaret Anlaşması'nın, taraflar arasındaki ticaret hacmini rekor düzeye çıkaracağı açıktır. Ayrıca "İslam Ülkeleri Tercihli Ticaret Anlaşması" taslak planı çerçevesinde, üçüncü ülkelerde, Türkiye - Körfez Ülkeleri işbirliğinde çok boyutlu yatırım faaliyetleri gerçekleştirilmesi önemle değerlendirilmelidir.

Mevcut anlaşmalarda ticaret, finans, ulaştırma, enerji, turizm gibi sektörlerin ön plana çıktığı Türkiye - Körfez Ülkeleri ilişkilerinin; savunma sanayii, askerî personel eğitimi, ortak operasyon gücü oluşturulması gibi gerek ikili gerek çok taraflı potansiyel barındıran "askerî eğitim" ve "savunma sanayii" gibi çok boyutlu güvenlik alanlarında da birlikte büyüme stratejisine bağlı ve dengeli bölgesel/küresel işbirlikleri geliştirilmesi elzemdir. Zira savunma ve güvenlik politikalarının temelini oluşturan, ekonominin bir parçası olarak gelişen ve teknolojik bilgi üretim alanı olan savunma ve uzay sanayiinde sağlanacak teknolojik üstünlüğün politik ve ekonomik avantaj; yönetsel sinerji, risk paylaşımı ve güçlü teknik uzmanlık kapasitesinin ise maliyet azaltımı ve rekabet üstünlüğüne katkı sağladığı açıktır.

Arap coğrafyasında bölgesel denge eksenini olarak değerlendirilen ve Körfez ülkelerinin ulusal güvenliği konusunda da olumlu etkiye sahip olduğu gözlemlenen Türkiye ile giderek ekonomik ortaklığa evrilen, Bahreyn ve Umman hariç aynı zamanda OPEC üyesi ve asıl motivasyonu bölgesel güvenlik olan KİK Ülkeleri arasında sadece iktisadi alanda değil siyasi, askerî ve kültürel alanlarda da yüksek düzeyli stratejik diyalog ve işbirlikleri elzemdir.

Başta hem Türkiye'ye hem Basra Körfezi'ne komşu İran ve Irak olmak üzere; Suriye ve Mısır gibi çevre ülkeleri de kapsayan çok boyutlu stratejik işbirlikleri geliştirilmesi yönünde de köklü adımlar atılmalıdır. Bu çerçevede, sektör söylemlerinin olumsuz etkisini azaltmak adına "mezhepleri uzlaştırma" gibi girişimlerin titizlikle değerlendirilmesi, güven temelli toplumsal ilişkilerin derinleştirilmesi ve daha güçlü sosyopolitik dinamikler geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Toplumsal düzeyde güçlü ilişkileri belirleyen en önemli faktörün ilgili toplumların ortak değerler bütünü olduğu göz önünde bulundurularak, ortak tarihî ve kültürel bağlara sahip toplumlarla stratejik diyalogu önceleyen; uluslararası çatı örgütlerin köklü çözüm üretme konusunda yetersiz kaldığı bölge-içi meselelerde inisiyatif alacak nitelikte kuşatıcı bir üst-siyaset perspektifi geliştirilmesi en ivedi sorumluluk addedilmeli; bu yönde orta ve uzun vadeli stratejik diyalog sürdürülmelidir. Aksi takdirde başta **Suriye**, **Irak** ve **Filistin** meseleleri olmak üzere Bölge’de süregelen ve nispeten istikrarlı Körfez Ülkelerinin güvenliğini de tehdit eden sorunların kalıcı bir biçimde çözülmesi mümkün değildir. Hegemonik kapitalist aktörler arası güç mücadelesi böyle bir çözümün geliştirilmesine, gönüllü olarak, asla imkan tanımayacaktır.

Böyle bir amacın gerçekleştirilebilmesi ise “ulus devlet mantalitesi” ve “klasik devlet ideolojisi”ne dayalı refleksleri aşan bir yaklaşımla hareket edilmesine bağlıdır.

Din, dil, tarih ve coğrafya dışında medeniyetimize güç ve adaleti getirecek “**karşılıklı bağımlılık ve güven inşası**”, Türkiye - Körfez Ülkeleri ilişkilerinin önündeki temel zihinsel eşiktir. Türk ve Körfez Ülkeleri Diasporalarının karşılıklı sürece dâhil edilmesi ise temel stratejik alanlardan birisidir.

Türkiye - Körfez Ülkeleri Stratejik Diyalog Programı; yukarıda detaylandırılan tüm öncelikler başta olmak üzere Türkiye ve Körfez Ülkeleri arasında **Karşılıklı Bağımlılık ve Güven İnşası** parametrelerini sağlıklı yönetme ve ortak bilinç oluşturulması yönünde akademik, sivil katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Ana Tema

Karşılıklı Bağımlılık ve Güven İnşası

Temel Sektörler

Kamu Diplomasisi, Eğitim ve Dil

Kültür ve Turizm (Ortak Tarih ve Antropoloji)

İnşaat, Müteahhitlik ve Altyapı

Sağlık ve Sağlık Turizmi

Enerji, Petrokimya ve Yatırımlar

Lojistik, Ulaştırma ve Haberleşme

Bankacılık ve Finans

Ekonomi ve Ticaret

Medya ve İletişim

Bilim ve Teknoloji

Marka Şehirler ve Çevre

Savunma ve Uzay Sanayii

Alt Temalar

Çok Boyutlu Güvenlik İşbirliği: Siyasi, Stratejik ve Ekonomik Temeller

Değişen Devlet Doğasına Uyum için Perspektifler

Yumuşak Güç İnşası ve Beklenti Yönetimi: Deneyimler, Kazanımlar

Çok Boyutlu ve Tamamlayıcı İşbirliği:

Çevre

Terörizm

Kaçakçılık

Enerji, Gıda, Su Güvenliği

Nüfus

Sağlık

İklim

Şehir Planlaması/Akıllı Marka Şehirler

Teknoloji

Program Partnerleri

Türkiye : TASAM (Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi)

Körfez Ülkeleri : Katar Üniversitesi

Programın İcra Alanı

Türkiye ve Körfez Ülkeleri

ETKİNLİKLER / ÇALIŞMA PLANI (TASLAK)

Yöntem

Tümevarım, Katılımcılık ve Derinleşme

Basın Toplantıları

Türkiye - Körfez Ülkeleri Akil Kişiler Kurulu Toplantıları / Çalışmaları

Program bünyesinde; iki tarafı temsilen duayenlerin ağırlıkta olduğu bir "Türkiye - Körfez Ülkeleri Akil Kişiler Kurulu" oluşturulması ve yılda en az bir defa iki taraflı toplantı yapması ve Program çalışmalarını temelinde karşılıklı ilişkiler için yerel merkezli olarak etkileşim ve öneriler üretmesi.

Yuvarlak Masa Toplantıları / Çalıştayları

Çok Taraflı Çalıştaylar / Çalışmalar

Kongre(ler)

Sektör Çalıştayları / Etkinlikleri

Uygulamalı İnteraktif Eğitimler

Stratejik Raporlar

Çalışmalarının iki tarafın karar alıcıları, özel sektörü, medyası ve kamuoyu için stratejik raporlar olarak yayımlanması. Literatür ve hafıza desteği sağlanması.

Karar Alıcılara Briefing Toplantıları

Araştırma Projeleri ve Raporlarının Hazırlanması

TV Programları

Medya Konferansları

Diğer Akademik Çalışmalar

Stratejik Rapor, Kitap, Makale, Tez vb. Akademik Çalışmalar